

LAGRÅDET

Utdrag ur protokoll vid sammanträde 2012-08-29

Närvarande: F.d. justitieråden Marianne Eliason och Peter Kindlund samt justitierådet Kerstin Calissendorff.

Stärkt stöd och skydd för barn och unga

Enligt en lagrådsremiss den 14 juni 2012 (Socialdepartementet) har regeringen beslutat att inhämta Lagrådets yttrande över förslag till

1. lag om ändring i socialtjänstlagen (2001:453),
2. lag om ändring i lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga,
3. lag om ändring i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400).

Förslagen har inför Lagrådet föredragits av kansliråden Catrin Lidbom och Jimmy Järvenpää.

Förslagen föranleder följande yttrande av Lagrådet:

Allmänt

I lagrådsremissen föreslås ett antal ändringar i främst socialtjänstlagen (SoL) i syfte att stärka stödet och skyddet för barn och ungdomar som far illa eller riskerar att fara illa. Till grund för

förslagen ligger betänkandet Lag om stöd och skydd för barn och unga (LBU) (SOU 2009:68). I betänkandet föreslogs att bestämmelserna i SoL och i lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU) skulle sammanföras i en särskild lag. Regeringen har dock, utan närmare motivering, valt att föreslå ändringar i SoL och LVU.

Lagrådet har i och för sig inga synpunkter på den valda lagtekniska lösningen men den har medfört vissa inkonsekvenser i SoL. Lagrådet återkommer till det i kommentarerna till 3 kap. 3 a och 6 c §§.

Det stora flertalet av de nya bestämmelserna riktar sig till socialnämnderna och innebär åligganden för dem. De måste således meddelas genom lag (8 kap. 2 § 3 regeringsformen) men med möjlighet till delegation till regeringen, förvaltningsmyndigheter och kommuner. Flera av de nya bestämmelserna är så detaljerade att de väl skulle kunna beslutas genom verkställighetsföreskrifter. Det framgår också att flera av dem förts över från socialtjänstförordningen eller Socialstyrelsens föreskrifter. Lagrådet har svårt att se några fördelar med en sådan ordning. Det innebär endast att lagregleringen blir onödigt omfattande. Socialnämnderna är ju skyldiga att följa även föreskrifter från regeringen och Socialstyrelsen förutsatt att de är tillkomna i konstitutionellt korrekt ordning. Lagrådet vill dock inte av det skälet avstyrka förslaget.

Förslaget till lag om ändring i socialtjänstlagen

3 kap. 3 a §

Rubriken på kapitlet är "Vissa uppgifter inom socialtjänsten, m.m." och bestämmelserna i det är generellt utformade. I den nu aktuella paragrafen, som är ny, åläggs Socialnämnden att se till att det finns

rutiner för att förebygga, upptäcka och åtgärda risker och missförhållanden inom socialtjänstens verksamhet rörande barn och ungdom. En sådan skyldighet bör rimligen inte gälla enbart barn och ungdomar utan även övriga grupper som ryms inom socialtjänstens ansvar. Lagrådet förordar att det i det fortsatta beredningsarbetet övervägs om bestämmelsen antingen kan avvaras eller utformas så att den inte begränsas till barn och ungdomar.

3 kap. 6 c §

Även i fråga om denna bestämmelse aktualiseras den frågeställning som behandlas i kommentaren till 3 a §.

Lagrådet förordar att bestämmelsen – om den ska finnas kvar – ges följande utformning.

Socialnämnden ska kontinuerligt följa hur insatser som avses i 6 b § genomförs när dessa har beviljats barn och ungdom.

11 kap. 10 §

I förslagets andra stycke finns en bestämmelse om att ett barn får höras i domstol om barnet inte kan antas ta skada av det. Bestämmelsen är sålunda fakultativ. I författningskommentaren anges emellertid att – med hänvisning till att möjligheten att underlåta att höra ett barn när det inte skulle vara till nytta för utredningen genom lagförslaget utgår – en domstol endast ska kunna underlåta att höra barnet i det fallet att barnet kan antas lida skada av det. Om det senare är vad som avsetts, anser Lagrådet att detta också måste framgå av lagtexten. Det bör vid den fortsatta beredningen, i så fall, också övervägas om det verkligen är lämpligt att små barn ska höras i domstol, även om det inte kan antas att de kommer att lida skada av det t.ex. på grund av att de inte är i stånd att förstå situationen.

14 kap. 1 b §

Lagrådet föreslår följande formulering.

Socialnämnden får informera den som gjort anmälan enligt 1 § om att utredning har inletts, inte har inletts eller redan pågår. Sådan information ska på begäran lämnas till anmälaren om det med hänsyn till omständigheterna inte är olämpligt att göra detta.

Förslaget till lag om ändring i lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga

36 §

Samma synpunkt som ovan anförts beträffande 11 kap. 10 § andra stycket i förslaget till lag om ändring i socialtjänstlagen gör sig gällande för andra stycket i denna bestämmelse.

Förslaget till lag om ändring i offentlighets- och sekretesslagen

En ny sekretessbrytande bestämmelse föreslås i offentlighets- och sekretesslagen. Anledningen är att den som har gjort en anmälan enligt 14 kap. 1 § SoL ska få reda på om beslut har fattats om att inleda en utredning eller ej. Anmälningsskyldiga enligt den angivna paragrafen är vissa myndigheter och verksamheter inom myndigheter eller yrkesmässigt bedriven enskild verksamhet.

Bestämmelsen har – till skillnad från förslaget i betänkandet – försetts med en restriktion. Innebörden av den är att sekretessen inte hindrar ett utlämnande endast om det med hänsyn till omständigheterna inte är olämpligt att uppgiften lämnas ut (jfr den nya 14 kap. 1 b § i SoL). I remissen sägs att det inte kan uteslutas att det kan uppstå situationer när det är olämpligt att lämna ut nu aktuella

uppgifter och att det kan handla om att ett utlämnande av uppgift t.ex. kan antas försämra möjligheten att ge barnet det skydd och stöd som det behöver. Något konkret exempel på en sådan situation har inte getts och det har vid föredragningen upplysts att bakgrunden till tillägget är att man ansett att det är bra med en ventil.

Lagrådet anser att det kan ifrågasättas om så oklara motiv för en inskränkning är förenlig med kravet i 2 kap. 2 § tryckfrihetsförordningen att begränsningar av rätten att ta del av allmänna handlingar ska anges "noga". Förslaget har inte heller omfattats av remissbehandlingen. Lagrådet förordar att orden "om det med hänsyn till omständigheterna inte är olämpligt att uppgiften lämnas ut" utgår ut bestämmelsen.

Om förslaget godtas bör bestämmelsen i 14 kap. 1 b § SoL anpassas till detta.